

Obraćanje visokoga predstavnika Christiana Schmidta Vijeću sigurnosti Ujedinjenih naroda

*Vjerodostojna je
izgovorena riječ*

Gospođo predsjednice, poštovani članovi Vijeća,

Čast mi je obratiti se ovom uglednom tijelu prvi put s pozicije visokoga predstavnika, predstavljajući 61. izvješće visokoga predstavnika, imajući u vidu da je dobra praksa i da je važno informirati Ujedinjene narode o događanjima u Bosni i Hercegovini. S obzirom na to da je prošlo devet mjeseci od kada sam preuzeo tu ulogu, mogu potvrditi da to ni u kom smislu nije lak posao. Ali je vrijedno truda i čast mi je obavljati ga.

Želim naglasiti da građani Bosne i Hercegovine zaslužuju razumijevanje i posvećenost međunarodne zajednice. Radi se o ljudima koji su vrijedni, okrenuti miru, iz svih etničkih zajednica i ostali. Uistinu su na dobrom putu ka europskim integracijama, ali u međuvremenu se treba posvetiti i pratiti

određene političke prepreke.

Želim biti jasan i na početku reći da, iako postoje prijetnje ustavnom poretku Bosne i Hercegovine koje dolaze prije svega iz jednoga dijela zemlje, ozbiljni izazovi njenoj funkcionalnosti postoje u cijeloj zemlji, a ja ću se pozabaviti najozbiljnijim.

Dame i gospodo,

U travnju se navršilo 30 godina od početka rata u Bosni i Hercegovini. Još od prošle godine, građani te zemlje, pa čak i međunarodni mediji, špekuliraju o mogućnosti novoga rata. U Sarajevu su se ispred moga ureda okupili demonstranti apelirajući na mene da interveniram kako se to ne bi dogodilo.

Više od 26 godina od potpisivanja Općega okvirnog sporazuma za mir, Bosna i Hercegovina je i dalje zemlja traumatizirana ratom. Svaka osoba koja je proživjela rat još uvijek je na ovaj ili onaj način ranjena. Vidim da je želja za očuvanjem mira prisutna i kod Srba, Hrvata, Bošnjaka i drugih.

I ne samo to, ovo kolektivno sjećanje baca duge sjene na mlađe generacije, rođene u ratu i poslije rata – koje, suočene sa stalnom nestabilnošću, nažalost napuštaju zemlju u rekordnom broju.

Sukob u Ukrajini, ne tako daleko, otrežnjujući je podsjetnik da ni u 21. stoljeću nije nemoguć još jedan rat na europskom tlu. U tom kontekstu, gostujući senator Sjedinjenih Država nedavno je rekao u Sarajevu: "Ovo je veoma zabrinjavajuće vrijeme" za Bosnu i Hercegovinu. Ne postoji konkretna opasnost od rata, no mogućnost podgrijavanja napetosti ili kreiranja incidentnih situacija ostaje velika.

U tom kontekstu, zahvalan sam na kontinuiranom prisustvu misije EUFOR-ALTHEA, vojnog partnera OHR-a, kao mjeri izgradnje povjerenja i neophodnog mehanizma za očuvanje mira i stabilnosti u Bosni i Hercegovini. Ali zašto je međunarodno

prisustvo, osmišljeno u Daytonu, i dalje potrebno 2022. godine?

U svom izvješću generalnom tajniku, napominjem da, kao i u prethodnom periodu, vlasti Republike Srpske nastavljaju s retorikom i djelovanjem, između ostalog i usvajanjem zakona, koji narušavaju ili imaju potencijal narušiti ustavni okvir Bosne i Hercegovine.

U prosincu je Skupština Republike Srpske usvojila zaključke kojima se entitetskoj vladi nalaže da se povuče iz nekoliko prethodnih sporazuma o prijenosu nadležnosti s entiteta na državu, uključujući obranu, neizravno oporezivanje i pravosuđe. Zaključci obvezuju Vladu Republike Srpske da u roku od šest mjeseci donese entitetske zakone u ovim oblastima s odredbama koje državne zakone proglašavaju nevažećim u tom entitetu.

Ukoliko bi se provelo, to bi u najmanju ruku značilo povlačenje Republike Srpske iz zajedničkih Oružanih snaga Bosne i Hercegovine – što je rezultat jedne od najznačajnijih reformi daytonske ere i jedno od najpozitivnijih dostignuća proteklih godina – i potencijalno formiranje njene vlastite vojske. Za sada je takav pokušaj zaustavljen uz pomoć međunarodne zajednice.

Vodeća vladajuća politička partija u Vladi Republike Srpske u više navrata se zalagala za “mirnu disoluciju” zemlje, a potom je cilj svojih zakonodavnih pothvata označila kao “neovisnu Republiku Srpsku u okviru daytonske Bosne i Hercegovine”.

Nedavno sam razgovarao s jednim šefom države iz ove regije. Rekao mi je: Ne trebate zaboraviti da u ovoj regiji nema mirne disolucije. Ne želim komentirati, nego samo podijeliti s vama ovo zapažanje.

Izraz “izvorni Dayton”, koji često koriste vlasti Republike Srpske, zapravo pokazuje nepoštivanje Ustava. Promjene ustavnoga poretka ne mogu se provesti jednostrano, nego samo

zajedničkim odlukama u parlamentu, pri čemu se moraju poštovati odluke Ustavnoga suda i daytonska načela. Više puta sam pozivao na razgovor o eventualnim strukturalnim potrebama za poboljšanjem strukture Ustava, ali s ove strane nisam dobio nikakav odgovor. Visoki predstavnik, kao odgovorni tumač Općeg okvirnog sporazuma za mir, prema članu V Aneksa 10, osigurati će poštivanje ovih temeljnih obveza.

Do kakvih zaključaka bi građani u bilo kojem društvu mogli doći, a posebice u društvu koje se još uvijek oporavlja od trauma, slušajući takvu retoriku?

Ono što vlasti Republike Srpske zapravo žele jednostranim povlačenjem iz sporazuma o prijenosu nadležnosti na državu, kada bi se provelo, postiglo bi *de facto* odcjepljenje entiteta istupanjem iz ustavnog okvira i preuzimanjem nadležnosti države.

Naglašavam da entiteti Bosne i Hercegovine postoje na temelju Ustava. Oni su ustavni dio države, ali nemaju pravo na odcjepljenje. Najavljeni potezi vlasti Republike Srpske dovode u pitanje suverenitet Bosne i Hercegovine. Ja, kao visoki predstavnik, i Upravni odbor Vijeća za provedbu mira, opredijeljeni smo za očuvanje suvereniteta i teritorijalnog integriteta Bosne i Hercegovine.

Dužnost međunarodne zajednice je, u skladu s Općim okvirnim sporazumom za mir, štititi prava sva tri konstitutivna naroda i ostalih, kako bi svi građani mogli izraziti svoj identitet tako da nijedan ne dominira nad drugim.

Krajem prošle godine sastao sam se s predstavnicama Udruženja Pokret majki enklava Srebrenice i Žepe, Žene Srebrenice, Majke Srebrenice, i Žene Podrinja, koje su živi podsjetnici na to kolika je cijena rata. I ovoga srpnja one će još jednom obilježiti genocid koji je počinjen u Srebrenici 1995. godine. Međunarodna zajednica mora razmotriti sve mjere koje joj stoje na raspolaganju kako bi osigurala da u Bosni i Hercegovini

prevlada mir.

Moramo nastaviti s naporima na jačanju pomirenja i društvene kohezije, koji do sada nisu ispunjeni. S tim u vezi, moram napomenuti da školski programi koji se radikalno razlikuju po etničkim linijama nisu način da se prevaziđu sjenke prošlosti. Dakle, razlike između Srba, Hrvata, Bošnjaka i drugih moraju se poštovati, ali mora postojati i opredijeljenost da se doprinese cjelini.

Mogu izvijestiti da se puno radi na tom pitanju u civilnom sektoru. Imamo pozitivne vijesti iz Brčkog, kondominija Republike Srpske i Federacije, gdje je u planu podizanje zajedničkoga spomenika žrtvama rata bez podjela na osnovi različitih etničkih pozadina žrtava. Mislim da je to značajan korak.

Dame i gospodo,

Ne samo od prošle godine već dugi niz godina, Bosna i Hercegovina je zaglavljena u ciklusu kriza koje kreiraju politički čelnici. Isto toliko godina, međunarodna zajednica u Bosni i Hercegovini zagovara „odgovornost domaćih organa“.

Imajući u vidu stalno osporavanje Općeg okvirnog sporazuma za mir u proteklom desetljeću, veleposlanici Upravnog odbora Vijeća za provedbu mira i ja složili smo se da je potreban drukčiji odgovor.

Uz podršku Upravnog odbora, iskoristio sam svoje izvršne ovlasti kao visoki predstavnik i donio odluke kao odgovor na nezakonite i destabilizirajuće korake koje su poduzele vlasti Republike Srpske.

Te odluke odnose se na *Zakon o nepokretnoj imovini koja se koristi za funkcioniranje organa javne vlasti*, koji je Republika Srpska usvojila u veljači ove godine. Ovaj zakon krši nekoliko pravosnažnih odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine. Međutim, nakon 27 godina nismo u mogućnosti doći

do zakona na državnoj razini o prijenosu državne imovine na različite razine javnih usluga i javnih potreba. To je poražavajuće, i raduje me da se sada, nakon moje odluke, čini da postoje pokušaji kako bi se sjelo zajedno i radilo na ovome, što vidim kao vrlo, vrlo neophodno.

Primjena ovoga zakona onemogućila bi prihvatljivo i održivo rješavanje pitanja državne imovine, što je od 2008. godine prvi cilj programa 5+2.

Umjesto da svojim ovlastima djelujem u ime entitetske skupštine i poništim taj zakon, naložio sam suspenziju njegove primjene sve dok on ne dođe pred Ustavni sud. Dakle, vratio sam to institucijama države.

Ove odluke nisu donesene olako, i pribjegnuto im je kao krajnjem sredstvu, nakon što su iscrpljene sve druge mogućnosti, uključujući dijalog i apele na najviše razine čelništva Republike Srpske.

Ipak, ukoliko zakonodavno tijelo Republike Srpske ne izmijeni svoje zaključke iz prosinca, u pitanju je 130 zakona. Zato sam iskoristio priliku jasno naglasiti da bi bilo kakav zakonodavni akt kojim bi se narušavala struktura Ustava bio neprihvatljiv. Na njemu se treba raditi zajedno s EU i s drugim partnerima kako bi se došlo do boljih zakona koji poštuju Ustav Bosne i Hercegovine.

Podržavajući primjenu mojih ovlasti kao visokoga predstavnika, te ciljanim sankcijama i povlačenjem sredstava od strane pojedinih zemalja, međunarodna zajednica je pokazala da je spremna zauzeti drukčiji pristup u Bosni i Hercegovini.

Uvijek ćemo težiti dijalogu kao prvoj opciji. Snažno sam se zalagao i još uvijek se zalažem da se do rješenja dođe u nadležnim institucijama, bilo da je riječ o državnoj imovini, negiranju genocida, pomirenju ili bilo kojem drugom pitanju sa kojim se zemlja suočava.

Ako se ustavni poredak želi izmijeniti ili poboljšati, to moraju učiniti izabrani predstavnici koji rade na tome da se nađe zakonsko rješenje. Jednostrano uzurpiranje nadležnosti bez uspostave zajedničke pravne osnove protivno je Daytonu. Nećemo mirno sjediti dok stranke nastoje uništiti 26 godina mira, stabilnosti i napretka.

Dame i gospodo,

Iako su potezi vlasti Republike Srpske opravdan razlog za zabrinutost, to ne umanjuje razočaranje međunarodne zajednice zbog nefunkcionalnosti u Federaciji, drugom entitetu.

Tri i pol godine nakon općih izbora 2018., i pet mjeseci prije općih izbora 2022., stranke u Federaciji još uvijek nisu postigle dogovor i imenovala novu vladu. Tako je i u Hercegovačko-neretvanskom kantonu.

Dakle, u tom kantonu i na razini Federacije i dalje sjede vlade iz mandata 2014.-2018. To je povreda osnovnih demokratskih načela, a posebice izražene volje birača.

Ostala ključna imenovanja u Federaciji i dalje nisu provedena, između ostalog i imenovanje sudaca u Ustavni sud Federacije.

Nažalost, ova pitanja u vezi su s pregovorima o izbornim reformama između dvije glavne stranke u Federaciji, bošnjačke SDA i hrvatskoga HDZ-a, pri čemu potonja koristi pitanje imenovanja kao sredstvo za potkusurivanje. Ipak, dogovor je i dalje nedostižan.

U kontekstu državne imovine, iako vlasti Federacije nisu pokušale uvesti zakone kojima bi narušile primat države, nisu ni ažurirale svoje postojeće zakone i uskladile ih s odlukama Ustavnoga suda BiH u tom pogledu. Pozvao sam nadležne federalne i kantonalne vlasti da isprave tu situaciju.

Štoviše, postoje izvješća o očiglednim kršenjima Zabrane raspolaganja državnom imovinom i pozivam nadležne pravosudne

organe da istraže i procesuiraju takve slučajeve, ma gdje oni bili.

Kao što sam spomenuo, dogovor o izbornim reformama nije postignut unatoč dvogodišnjem neumornom angažmanu SAD-a i EU u tim pregovorima. Unatoč generalnom dogovoru među strankama o paketu amandmana za poboljšanje transparentnosti i vraćanje povjerenja birača, za poštivanje odluka međunarodnih i domaćih sudova u izbornom procesu, taj paket nije usvojen.

Iako još ima vremena za dogovor u posljednjem trenutku, 2022. je godina općih izbora, i izbori mogu i bit će održani po rasporedu u listopadu, kao što su opći izbori održani po rasporedu i 2018. godine.

Održavanje redovitih, poštenih i slobodnih izbora je obveza iz Općeg okvirnog sporazuma za mir i građanima se mora omogućiti da izraze svoju volju kroz demokratski proces.

S obzirom na to da je pred nama predizborna kampanja, pozivam sve političke stranke da se ponašaju kulturno i dostojanstveno.

Dame i gospodo,

Kao visoki predstavnik, i dalje se sastajem s političkim čelnicima i drugim sugovornicima u Bosni i Hercegovini, kao i sa čelnicima u regiji, uključujući susjednu Srbiju i Hrvatsku, te obližnju Mađarsku. Iako se ne slažemo uvijek i u svemu, zahvalan sam na njihovoj perspektivi. Svatko ima važnu i utjecajnu ulogu u izgradnji konstruktivnoga dijaloga, a meni su prenijeta neka ohrabrujuća opredjeljenja.

Sastao sam se i s onima koji su odgovorni za politiku prema Zapadnom Balkanu u raznim prijestolnicama, prije svega država članica Upravnog odbora Vijeća za provedbu mira (PIC). Ne samo zbog žurnosti kada je riječ o trenutnoj situaciji već i zbog potrebe za ponovnim angažmanom tih prijestolnica u obavljanju zadataka koji budu pred nama kada se konačno vratimo na pravi

put. U međuvremenu, Ruska Federacija kao članica PIC-a suspendirala je svoje sudjelovanje.

Vjerujem da bi ispunjavanje programa 5+2 i preporuka EU ne samo riješilo određene primjedbe već i doprinijelo trajnom miru i stabilnosti, čime bi se suštinski poboljšao život svakoga građanina Bosne i Hercegovine.

To bi pak smanjilo stalne i sve brojnije odlaske mladih ljudi iz zemlje u potrazi za boljim prilikama – da ne govorimo o vladavini prava i političkoj stabilnosti – van zemlje.

U svom obraćanju Zastupničkom domu na državnoj razini prošle jeseni, naglasio sam značaj uključivanja u reforme na čvrstom putu ka Europskoj uniji, koja ostaje nezamjenjiv partner za budućnost te zemlje. Postoji široko prihvatanje puta europskih integracija.

U tom smislu, ključno je da europska vrata ostanu otvorena za Bosnu i Hercegovinu i ostatak Zapadnoga Balkana.

Dame i gospodo,

Bosna i Hercegovina i međunarodna zajednica, kako ja to vidim, nalaze se na raskrižju. Ono što će se dalje događati i način na koji međunarodna zajednica odluči reagirati imat će odjeka širom Zapadnoga Balkana. Ostajemo opredijeljeni za Bosnu i Hercegovinu i Opći okvirni sporazum za mir.

Pokazali smo da smo spremni biti odlučni. Ali također cijenimo dijalog i otvorenost. Nadam se da će i politički čelnici Bosne i Hercegovine pronaći vrijednost u tome i osloboditi građane koje predstavljaju daljnjih briga o novom sukobu.

To bi međunarodnoj zajednici dalo priliku smanjiti praktični angažman u Bosni i Hercegovini. Sve dok to nije slučaj, iz vlastitog iskustva vidim da postoji izrazita i značajna potreba da daytonske institucije ostanu tu i rade, te pomognu ljudima u BiH da ostvare održiv razvoj te zemlje.

Hvala vam.